

БИКОВ І. О.

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблемних питань кримінального аналізу, голова Ради молодих вчених, адвокат (Одеський державний університет внутрішніх справ)
ORCID ID: 0000-0001-8206-2202

УДК 343.1:343.37(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.1.2.59>**ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ У БОРОТБІ
З ЕКОНОМІЧНИМИ ЗЛОЧИНАМИ**

У статті проаналізовані основні наукові підходи та деякі практичні аспекти реалізації інформаційно-аналітичного забезпечення у діяльності слідчих та оперативних підрозділів з протидії економічним злочинам. Автором розглядаються основні аспекти забезпечення правоохоронних органів необхідною інформацією для ефективного розслідування та припинення фінансових порушень. Зокрема, розглядаються методи та підходи до збору, обробки та аналізу даних про економічні злочини, а також використання сучасних технологій, у тому числі таких як штучний інтелект та аналіз великих даних, у цьому процесі. Автор звертає увагу на важливість інформаційно-аналітичного підходу для розкриття та запобігання економічним злочинам, а також на необхідність подальшого розвитку цього напрямку у сфері правоохоронної діяльності.

У статті проаналізовано актуальні проблеми та наведено пропозиції щодо покращення практики боротьби з економічною злочинністю з використанням інформаційно-аналітичних методів забезпечення діяльності слідчих та оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері економіки, що відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності правоохоронних заходів. Пропонується використання системного аналізу інформації щодо злочинних схем, фінансових маніпуляцій та інших економічних порушень. Це допомагає ідентифікувати та вивчати моделі злочинності в економічній сфері, виявляти ознаки шахрайства, відмивання грошей, корупції та інших злочинів. Дієве інформаційно-аналітичне забезпечення передбачає не лише збір та обробку даних, але й їх аналіз з метою виявлення та усунення системних проблем, що сприяють економічній злочинності. Це може включати в себе використання методів статистичного аналізу, моделювання ризиків, виявлення аномалій та закономірностей у фінансових операціях.

У статті проаналізовані методи та техніки, що можуть бути використані для збору, обробки та аналізу інформації, необхідної для ефективного виявлення та розслідування фінансових порушень. Особлива увага приділяється ролі інформаційно-аналітичного підходу у виявленні та запобіганні економічним злочинам. У статті проаналізовано актуальні проблеми, які виникають у процесі розслідування економічних злочинів, та запропоновано практичні шляхи їх вирішення шляхом вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення.

Ключові слова: кримінальний аналіз, інформаційно-аналітична діяльність; аналітична розвідка; правоохоронна діяльність керована аналітичною розвідкою; оперативний пошук інформації; інформація з відкритих джерел; відкриті джерела інформації; інформаційна розвідка, економічні злочини.

Bykov I. O. Information and analytical support for the activities of investigative and detective departments in combating economic crimes

The article analyses the main scientific approaches and some practical aspects of implementation of information and analytical support in the activities of investigative and operational units for combating economic crimes. The author examines the main aspects of providing law enforcement agencies with the necessary information for effective investigation and suppression of financial violations. In particular, the author examines methods and approaches to collecting, processing and analysing data on economic crimes, as well as the use of modern technologies, including artificial intelligence and big data analysis, in this process. The author draws attention to the importance of an information and analytical approach to detecting and preventing economic crimes, and also to the need for further development of this area in the field of law enforcement.

The article analyses current issues and provides proposals for improving the practice of combating economic crime using information and analytical methods to support the activities of investigative and operational units of law enforcement agencies of Ukraine in combating economic crime, which plays an important role in ensuring the effectiveness of law enforcement measures. The author proposes to use systematic analysis of information on criminal schemes, financial manipulations and other economic violations. This helps to identify and study patterns of crime in the economic sphere, identify signs of fraud, money laundering, corruption and other crimes. Effective information and analytical support involves not only collecting and processing data, but also analysing it to identify and address systemic problems that contribute to economic crime. This may include the use of statistical analysis methods, risk modelling, and the identification of anomalies and patterns in financial transactions.

The article analyses the methods and techniques that can be used to collect, process and analyse the information necessary for the effective detection and investigation of financial irregularities. Particular attention is paid to the role of the information and analytical approach in detecting and preventing economic crimes. The article analyses the current problems that arise in the course of investigation of economic crimes and suggests practical ways to solve them by improving information and analytical support.

Key words: *crime analysis, information and analytical activities; analytical intelligence; intelligence-led law enforcement; intelligence-led law enforcement; operational information retrieval; open source information; open sources of information; information intelligence; economic crimes.*

Постановка проблеми. Забезпечення слідчих та оперативних підрозділів інформаційно-аналітичними засобами та матеріалами дозволяє здійснювати ефективне реагування та контролюючу діяльність, спрямовану на запобігання економічним злочинам, розкриття вже вчинених порушень, а також впровадження стратегій протидії новим формам фінансової та економічної злочинності. Такий підхід є ключовим для забезпечення законності та стабільності в економічній сфері, що є важливим компонентом національної безпеки. Інформаційно-аналітичне забезпечення також сприяє вдосконаленню розслідування економічних злочинів шляхом забезпечення доступу до важливої інформації та аналізу залучених сторін, фінансових потоків та мереж злочинності. Використання сучасних технологій, таких як штучний інтелект, аналіз великих даних та кібераналітика, може значно поліпшити ефективність розслідування та сприяти виявленню складних фінансових схем та транснаціональних організованих злочинних груп.

Досягнення у галузі інформаційно-аналітичного забезпечення дозволяють також розробляти превентивні стратегії та політики, спрямовані на запобігання економічній

злочинності. Це може включати в себе впровадження ефективних систем моніторингу та контролю за фінансовими операціями, розвиток програм аудиту та внутрішнього контролю в компаніях та фінансових установах, а також здійснення просвітницької роботи з підвищення фінансової грамотності та свідомості серед населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти досліджуваної проблематики на загальнотеоретичному рівні досліджувалися рядом вітчизняних науковців таких як: В. Баратюк, О. Березенський, О. Виноградов, Л. Герасименко, Г. Горбенко, С. Демидюк, О. Заєць, Ю. Кардашевський, М. Карчевський, Г. Катамадзе, М. Корнієнко, О. Користін, А. Мовчан, В. Некрасов, А. Тімошин, О. Тихонова, О. Фаріон, І. Федчак, Г. Форос, А. Ханькевич, В. Шендрик та інші. Огляд наукових досліджень вищевказаних авторів дає підстави стверджувати, що теоретичні та практичні аспекти інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності слідчих та оперативних підрозділів правоохоронних органів у боротьбі з економічними злочинами потребують додаткових досліджень.

Метою статті є комплексне дослідження суті, змісту та перспектив розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності слідчих та оперативних підрозділів правоохоронних органів у боротьбі з економічними злочинами.

Виклад основного матеріалу. В умовах посилення євроінтеграційних процесів та наближення України до економічного простору ЄС на внутрішньому ринку кристалізуються тенденції до зростання конкуренції по відношенню до внутрішнього та зовнішнього ринку водночас. Поруч із чим актуалізується питання економічної стійкості суб'єктів господарювання, що продиктовано викликами сьогодення. Крім того, цифровізація різних сфер суспільного життя, серед іншого, призводить до формування нових викликів у прийнятті тих чи інших управлінських рішень. Інформаційний та технологічний аспекти розвитку сучасної економіки призводять до нових викликів пов'язаних із зміною проявів економічної злочинності. Прояви кібератак та можливості штучного інтелекту, поруч із появою цифрових активів та криптовалют змінюють підходи до побудови ефективної системи інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності слідчих та оперативних підрозділів правоохоронних органів у боротьбі з економічними злочинами.

Останніми роками робота правоохоронних органів в контексті боротьби з економічними злочинами дещо модернізувалася в аспектах інституційного та сутнісного змісту. Процес інформатизації та цифровізації правоохоронних органів надав можливість підвищити їх продуктивність та впровадити інформаційні технології в роботу із розслідування економічних злочинів.

Аналіз інформації та проведення аналітичних досліджень представляють сучасний напрям діяльності правоохоронних органів. Використання аналітики не обмежується лише управлінськими рішеннями. Результати аналітичних досліджень важливі для оцінки стану дотримання законності, прогнозування злочинності, пошуку злочинців та засобів, використаних для вчинення злочинів. Продукти аналітичної роботи все частіше використовуються для стратегічного планування, що підвищує ефективність та оптимізує діяльність правоохоронних органів та їхніх працівників.

Окремої уваги до розвитку аналітичної складової розслідування економічних злочинів заслуговує діяльність Бюро економічної безпеки України, на яке покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави [1]. У статті 22 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» встановлено, що результатом роботи інформаційно-аналітичних підрозділів Бюро економічної безпеки України є аналітичні продукти та інформаційні документи. Відповідно до норм чинного законодавства аналітичним продуктом є результат аналітичного дослідження, складений у письмовій формі, з використанням інформації, що міститься в інформаційних системах Бюро економічної безпеки України та інших джерелах, у тому числі інформації, що міститься в заявах або повідомленнях про вчинення кримінального правопорушення. Аналітичний продукт містить опис проведених досліджень та зроблених за їх результатами висновків, відповідей на запитання, поставлені замовником аналізу, або на запитання, поставлені за власною ініціативою під час аналізу наявної інформації [1].

Поруч із тим, до основних завдань Бюро економічної безпеки України, віднесено наступні аналітичні аспекти: збирання та аналіз інформації про правопорушення, що

впливають на економічну безпеку держави, та визначення способів запобігання їх виникненню в майбутньому; складення аналітичних висновків і рекомендацій для державних органів з метою підвищення ефективності прийняття ними управлінських рішень щодо регулювання відносин у сфері економіки [2]. Таким чином, аналітична складова в прийнятті управлінських рішень та питаннях проведення досудових розслідувань економічних злочинів є прогресивним рішенням та новітнім підходом. Очевидно, що в умовах сьогодення результати аналітичних досліджень мають значну важливість для оцінки рівня законності, прогнозування криміногенної ситуації, пошуку осіб та засобів, які використовувалися для скоєння злочинів. Продукти аналітичної роботи все частіше застосовуються для стратегічного планування, що підвищує ефективність та оптимізує діяльність правоохоронних органів та їхнього персоналу.

На думку В.М. Варненка інформаційно-аналітична діяльність є специфічним різновидом інтелектуальної, розумової діяльності людини, у ході якої внаслідок певного алгоритму послідовних дій з пошуку, накопичення, зберігання, обробки, аналізу первинної інформації утворюється нова, вторинна аналітична інформація у формі аналітичної довідки, звіту, огляду, прогнозу тощо [3, с. 14]. Поруч із тим, С. В. Мазурик дотримується схожої думки, та визначає інформаційно-аналітична діяльність як вид соціальної діяльності, що полягає у роботі з інформацією з використанням сукупності логічних, математичних та інших прийомів, результатом якої є створення унікального інтелектуального інформаційного продукту, товару чи засобу [4]. На думку В. Р. Білої, доцільно виокремлювати деякі властивості правової форми аналітичної діяльності, яка за своїм змістом є управлінським рішенням про наявність порушень чинного законодавства [5, с. 66].

На нашу думку, інформаційно-аналітична робота, що проводиться будь-яким правоохоронним органом має будуватися виключно на в межах та у спосіб, передбачений законом. Саме тому, суб'єкти такої діяльності мають мати спеціальні правові ознаки які виражені в їх правовому статусі аналітика відповідно правоохоронного органу.

Як констатує О. М. Бандурка, виявлення, запобігання і розслідування злочинів неможливі без попереднього отримання інформації про повне і всебічне висвітлення діяльності суб'єкта правопорушення, що слугує запорукою успішного припинення його протиправної поведінки. Така діяльність у правоохоронній системі являє собою процес інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності у протидії злочинності [6, с. 281].

Є. Д. Лук'янчиков інформаційне забезпечення розглядає як загальний метод організації тієї чи іншої діяльності та як процес, пов'язаний з отриманням (збиранням), переробкою, використанням та збереженням інформації, яка відображає реальні явища, події, факти тощо [7, с. 111].

Поруч із тим, законодавцем встановлено поняття «аналіз ризиків», яке визначається як інформаційно-аналітична діяльність щодо оцінки загроз економічній безпеці, ступеня її вразливості та рівня негативного впливу на неї [1]. З огляду на що, на нашу думку, обґрунтованим є підхід трансформації класичного розуміння поняття інформаційно-аналітичної діяльності, адже специфіка розслідування економічних злочинів надає можливість трансформувати класичне розуміння інформаційно-аналітичної діяльності завдяки більш ширшому розумінні ролі аналітичних процесів та формуванню аналітичного продукту, який є корисним для прийняття рішень в рамках досудового розслідування кримінальних правопорушень, зокрема в сфері економіки.

У зазначеному контексті слушним є точка зору Джері Реткліфа (Jerry H. Ratcliffe), який зазначає, що кримінальний аналіз може базуватися на дослідженні більш широких тенденцій, а ніж кримінальні події та повинен базуватися на розумінні широкого спектру аспектів [8]. Саме тому, концептуалізація інформаційно-аналітичної роботи в сфері розслідування економічних злочинів доцільно вбачати саме в рамках реалізації стратегій та підходів реалізації методології кримінального аналізу. Поруч із цим, використання та розвиток сучасного інформаційно-аналітичного інструментарію залишається ключовим аспектом у роботі практичних підрозділів, впровадженні штучного інтелекту та машинного навчання в роботу з великими об'ємами інформації є нагальною потребою сьогодення.

Зазначене корелюється із філософією управлінської моделі діяльності правоохоронних

органів Intelligenceled Policing (ILP), в основі якої міститься діяльність керована аналітичною розвідкою [9]. Таким чином, ILP, може стати концептуальним фундаментом розвитку сучасних напрацювань інформаційно-аналітичної роботи в розслідуванні економічних злочинів, що зможе більш ефективно функціонувати за умови створення єдиного інформаційно-аналітичного простору серед правоохоронних органів з метою якісного виконання покладених на них завдань.

Висновки. Інформаційно-аналітичне забезпечення є ключовим елементом у діяльності слідчих та оперативних підрозділів правоохоронних органів, спрямованих на боротьбу з економічними злочинами. Ефективне застосування аналітичних методів дозволяє підвищити точність та оперативність виявлення злочинних схем і фінансових порушень. Сучасні технології, такі як штучний інтелект та аналіз великих даних, значно розширюють можливості правоохоронних органів у зборі, обробці та аналізі інформації. Це сприяє більш ефективному розслідуванню та запобіганню економічним злочинам. Крім того, використання сучасного інструментарію та методологій кримінального аналізу здатне суттєво покращити продуктивність та ефективність аналітичної діяльності. Результати аналітичних досліджень відіграють важливу роль у прогнозуванні криміногенної ситуації, виявленні та розшуку осіб, причетних до економічних злочинів, а також у визначенні методів, використаних для їх здійснення. Це дозволяє правоохоронним органам більш ефективно планувати свої дії та ресурси. Інформаційно-аналітичний підхід забезпечує підвищення ефективності стратегічного планування в правоохоронній діяльності. Це допомагає оптимізувати діяльність слідчих та оперативних підрозділів, спрямованих на боротьбу з економічною злочинністю, що в свою чергу сприяє зміцненню законності та правопорядку. Впровадження аналітичних інструментів та методів у роботу слідчих та оперативних підрозділів потребує систематичного навчання та підвищення кваліфікації персоналу. Це забезпечить ефективне використання новітніх технологій та підходів у боротьбі з економічними злочинами. Подальший розвиток інформаційно-аналітичного забезпечення в діяльності правоохоронних органів є необхідним для успішної протидії складним та динамічним викликам, пов'язаним з економічною злочинністю. Це вимагає не тільки технологічного удосконалення, але й міжвідомчої співпраці та обміну інформацією на національному та міжнародному рівнях. Інформаційно-аналітичне забезпечення є невід'ємною частиною сучасної правоохоронної діяльності, що значно підвищує її ефективність у боротьбі з економічними злочинами. Розвиток цього напрямку є стратегічно важливим для забезпечення національної безпеки та економічної стабільності держави.

Список використаних джерел:

1. Про Бюро економічної безпеки України. Закон України від 28.01.2021 р. № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>
2. Деякі питання організації діяльності Бюро економічної безпеки України. Постанова Кабінету Міністрів України; Положення, Умови, Схема від 06.10.2021 р. № 1068. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-2021-%D0%BF#Text>
3. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність : навч. посіб. Київ, Університет «Україна», 2014. 417 с.
4. Мазурик С. Інформаційно-аналітична діяльність органів прокуратури. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 5, Т. 2. С. 56–59.
5. Біла В. Р. Форми аналітичної діяльності правоохоронних органів. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. Вип. 1–2. С. 61–67.
6. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність. Частина I: підручник Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с.
7. Лук'янчиков Є. Д. Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів: монографія. К.: Над. акад. внутр. справ України, 2005. 320 с.
8. Ratcliffe, J. H. (2007). *Integrated Intelligence and Crime Analysis: Enhanced Information Management for Law Enforcement Leaders*. US Department of Justice. Office of Community Oriented Policing Services. Washington, DC. URL: <https://portal.cops.usdoj.gov/resourcecenter/ric/Publications/cops-w0690-pub.pdf>
9. Кардашевський Ю. Р. Становлення моделі правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою. *Наука і правоохоронна*. 2023. №1. С.117-125.

